

PRACE NAUKOWE

Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu

RESEARCH PAPERS

of Wrocław University of Economics

Nr 392

Gospodarka regionalna w teorii i praktyce

Redaktorzy naukowi
Elżbieta Sobczak
Dariusz Głuszczyk
Marek Obrębalski

Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu
Wrocław 2015

Redakcja wydawnicza: Barbara Majewska

Redakcja techniczna i korekta: Barbara Łopusiewicz

Łamanie: Agata Wiszniowska

Projekt okładki: Beata Dębska

Informacje o naborze artykułów i zasadach recenzowania
znajdują się na stronie internetowej Wydawnictwa
www.pracnaukowe.ue.wroc.pl
www.wydawnictwo.ue.wroc.pl

Publikacja udostępniona na licencji Creative Commons
Uznanie autorstwa-Użycie niekomercyjne-Bez utworów zależnych 3.0 Polska
(CC BY-NC-ND 3.0 PL)

© Copyright by Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu
Wrocław 2015

ISSN 1899-3192

e-ISSN 2392-0041

ISBN 978-83-7695-510-0

Wersja pierwotna: publikacja drukowana

Zamówienia na opublikowane prace należy składać na adres:
Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu
tel./fax 71 36 80 602; e-mail: econbook@ue.wroc.pl
www.ksiegarnia.ue.wroc.pl

Druk i oprawa: TOTEM

Spis treści

Wstęp	7
Franciszek Adamczuk: Szlak turystyczny Via Sacra w Euroregionie Nysa jako regionalny produkt turystyczny	9
Tomasz Bartłomowicz, Lucyna Wojcieszka: Metody wyborów dyskretnych w badaniach preferencji konsumentów usług hotelarskich powiatu jeleniogórskiego	17
Iwona Franczak: Specjalne strefy ekonomiczne jako czynnik aktywizacji gospodarczej regionu	26
Dariusz Głuszczuk: Regionalny fundusz wspomagania transakcji finansujących innowacje – ujęcie koncepcyjne.....	36
Maria Kola-Bezka: Wybrane uwarunkowania klimatu przedsiębiorczości w regionach wschodniego pogranicza UE i Białorusi	44
Marian Maciejuk: Wykorzystanie funduszy unijnych w jednostkach samorządu terytorialnego w województwie dolnośląskim w latach 2007-2013.	53
Aneta Mędzia: Europejskie ugrupowania współpracy terytorialnej w Polsce – wstępna ocena	62
Jan Polski: Spójność terytorialna jako podstawa polityki regionalnej	73
Jan Stachowicz, Sławomir Olko: Procesy wdrażania regionalnej strategii innowacji jako reifikacja sieci działań – przykład województwa śląskiego	81
Jadwiga Suchecka, Edyta Żmurkow-Poteralska: Innowacyjność a zmiany strukturalne rynku pracy w województwie łódzkim.....	90
Olimpia Stanaszek: Badanie jakości życia w Polsce.....	99
Edyta Szafranek: Zintegrowane inwestycje terytorialne jako narzędzie budowy potencjału obszarów funkcjonalnych. Przykład Kędzierzyńsko-Kozielskiego Subregionalnego Obszaru Funkcjonalnego	109
Marek Szajt: Przestrzenne zróżnicowanie w finansowaniu działalności B+R jako miara potencjału innowacyjnego	119
Kinga Szmigiel: Nowa koncepcja finansowania innowacji w przedsiębiorstwach w okresie programowania 2014-2020	129
Piotr Szwinta: Możliwości rozwoju transgranicznych klastrów turystycznych w Polsce	138
Grzegorz Tekieli: Niewykorzystany kapitał ludzki w podregionach województwa dolnośląskiego	147
Arkadiusz Wojtkiewicz: Efekty społeczne bezpośrednich inwestycji zagranicznych w Jeleniej Górze oraz w powiecie jeleniogórskim.....	155
Jolanta Zawora: Regionalne zróżnicowanie sytuacji finansowej gmin w Polsce	164

Summaries

Franciszek Adamczuk: Via Sacra as a regional tourism product in the Neisse Euroregion	9
Tomasz Bartłomowicz, Lucyna Wojcieszka: Discrete choice methods in the research of preferences of hospitality services consumers in Jelenia Góra district	17
Iwona Franczak: Special economic zones as a factor for activating regional economies	26
Dariusz Głuszczyk: Regional support fund for the financing innovations transactions – conceptual approach	36
Maria Kola-Bezka: Selected determinants of entrepreneurship climate in the regions of eastern borderland of the eu and belarus	44
Marian Maciejuk: The use of European Union funds in local government units in Lower Silesia Voivodeship in the period 2007-2013	53
Aneta Mędzia: The european grouping of territorial cooperation in Poland – preliminary assessment	62
Jan Polski: Territorial cohesion as the basis for the regional policy	73
Jan Stachowicz, Sławomir Olko: Implementation of the regional innovation strategy as the network of activities – example of the Śląskie Voivodeship	81
Jadwiga Suchecka, Edyta Żmurkow-Poteralska: Innovation vs. structural changes in the labour market in the Lodzkie province	90
Olimpia Stanaszek: Study of quality of life in Poland	99
Edyta Szafranek: Integrated territorial investments as a tool of building the capability of functional areas on the example of Kędzierzyńsko-Kozielski Sub-regional Functional Areas	109
Marek Szajt: Spatial differentiation in funding of R&D activity as a measure of innovative potential	119
Kinga Szmigiel: A new concept of innovations financing in enterprises in the programming period 2014-2020	129
Piotr Szwinta: Tourism clusters development prospects in the border-adjacent areas of Poland	138
Grzegorz Tekieli: Unused human capital of Lower Silesia Voivodeship sub-regions	147
Arkadiusz Wojtkiewicz: Social effects of foreign direct investment in Jelenia Góra and the district of Jelenia Góra	155
Jolanta Zawora: Local differences in the financial situation of municipalities in Poland	164

Piotr Szwinta

Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu

e-mail: piotr.szwinta@gmail.com

MOŻLIWOŚCI ROZWOJU TRANSGRANICZNYCH KLASTRÓW TURYSTYCZNYCH W POLSCE

TOURISM CLUSTERS DEVELOPMENT PROSPECTS IN THE BORDER-ADJACENT AREAS OF POLAND

DOI: 10.15611/pn.2015.392.15

Streszczenie: Według jednej z definicji klastra turystycznego jest to grupa przedsiębiorstw turystycznych i powiązanych z nimi organizacji, znajdujących się w geograficznej bliskości, które jednocześnie ze sobą konkurują oraz współpracują, osiągając przy tym korzyści ekonomiczne. Interesujący z punktu widzenia rozwoju potencjalnych klastrów turystycznych jest obszar przygraniczny Polski. Tworzenie transgranicznych klastrów turystycznych wydaje się korzystne ze względu na możliwość poprawy warunków rozwoju turystyki, podniesienia poziomu konkurencyjności oraz integracji obszarów przygranicznych w wymiarze przestrzennym, ekonomicznym i społecznym. Celem artykułu jest identyfikacja regionów o największej koncentracji podmiotów gospodarki turystycznej oraz wskazanie możliwości rozwoju transgranicznych klastrów turystycznych w Polsce. Do badania potencjalnych klastrów turystycznych wykorzystano współczynnik lokalizacji.

Słowa kluczowe: transgraniczne klastry turystyczne, współczynnik lokalizacji.

Summary: Tourism cluster is a geographic concentration of interconnected companies from tourism sector and associated institutions that compete, but also co-operate in order to achieve higher profits. The border-adjacent area of Poland is interesting from the point of view of potential tourism clusters development. Cross-border tourism clustering may be one of the ways to stimulate tourism industry development in Poland and it may speed up the integration of peripheral border territories in spatial, social and economic aspects. The goal of this article is to identify regions with the highest concentration of tourism economy entities and to present prospects for cross-border tourism clusters development in Poland. The concentration of tourism enterprises was measured using location quotient.

Keywords: cross-border tourism clusters, location quotient.

1. Istota klastrów turystycznych

Koncepcja klastrów budzi od wielu lat ogromne zainteresowanie naukowców, polityków i przedsiębiorców. Za jej twórcę uznaje się amerykańskiego ekonomistę Michaela E. Portera. Porter zdefiniował klastery jako grupę przedsiębiorstw i powiązanych z nimi instytucji, znajdujących się w geograficznej bliskości, które wchodzi z sobą zarówno w relacje kooperacyjne, jak i konfrontacyjne¹. W przypadku klastrów współpraca ma więc charakter tak zwanej kooperacji, co oznacza, że konkurencja między partnerami biznesowymi o częściowej zbieżności celów traktowana jest jako gra przynosząca korzyści wszystkim jej uczestnikom, nie eliminując przy tym żadnego z nich z rynku². Do korzyści, jakie potencjalnie mogą osiągnąć przedsiębiorstwa skupione w klastrze, zaliczyć należy: redukcję kosztów transakcyjnych, łatwiejszy dostęp do kluczowych zasobów, wyższy poziom produktywności i zyskowności oraz łatwiejszy dostęp do rynków zbytu³.

Jedną z proponowanych definicji klastra turystycznego określa go mianem aktywnej sieci przedsiębiorstw turystycznych współdziałających ze sobą w ramach określonego markowego produktu turystycznego i jednocześnie konkurujących ze sobą jakością oferowanych usług turystycznych. Do podstawowych atrybutów takiego klastra zaliczyć należy: przestrzeń (określony obszar, w ramach którego funkcjonują podmioty), relacje gospodarczo-społeczne zachodzące pomiędzy uczestnikami, sieć (podmioty dążą do osiągania celów indywidualnych oraz wspólnych) oraz usługi (konsumpcja produktów turystycznych następuje w miejscu ich wytworzenia)⁴. Taki klastery będzie efektywny, jeżeli nie będzie prowadził do eliminacji konkurencji z rynku, lecz przyczyni się do osiągnięcia zysku przez zaangażowane w tę strukturę podmioty, a przy tym doprowadzi do poprawy jakości życia mieszkańców na obszarze klastra⁵.

W klastrze turystycznym mogą funkcjonować zarówno podmioty ściśle powiązane z turystyką, np. obiekty noclegowe, punkty gastronomiczne, biura podróży, przewoźnicy turystyczni, jak i podmioty okołoturystyczne: banki, agencje ubezpieczeniowe, firmy konsultingowe – głównie małe i średnie przedsiębiorstwa, silnie wyspecjalizowane, powiązane zaufaniem, ale konkurujące ze sobą⁶. Współpraca w ramach klastra turystycznego może się odbywać już na poziomie organizowania imprezy turystycznej przez touroperatora, który pozyskuje pojedyncze usługi i tworzy kompleksową ofertę⁷.

¹ M.E. Porter, *Porter o konkurencji*, PWE, Warszawa 2001, s. 246.

² B. Jankowska, *Konkurencja czy kooperacja?*, „Ekonomista” 2009, nr 1, s. 67-89.

³ C. Boja, *Clusters Models, Factors and Characteristics*, International Journal of Economic Practices and Theories 2011 (July), vol. 1, no. 1, s. 36.

⁴ E. Wiśniewski, *Koncepcja klastra turystycznego w Kołobrzegu*, [w:] R. Bról (red.), *Gospodarka lokalna w teorii i praktyce*, Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego, Wrocław 2010, s. 140-141.

⁵ J. Kaczmarek, A. Stasiak, B. Włodarczyk, *Produkt turystyczny*, PWE, Warszawa 2010, s. 412.

⁶ P. Niedzielski, A. Dołowy, D. Milewski, D. Szostak, *Innowacyjność i struktury klastrów w województwie zachodniopomorskim*, Uniwersytet Szczeciński, Szczecin 2008, s. 111.

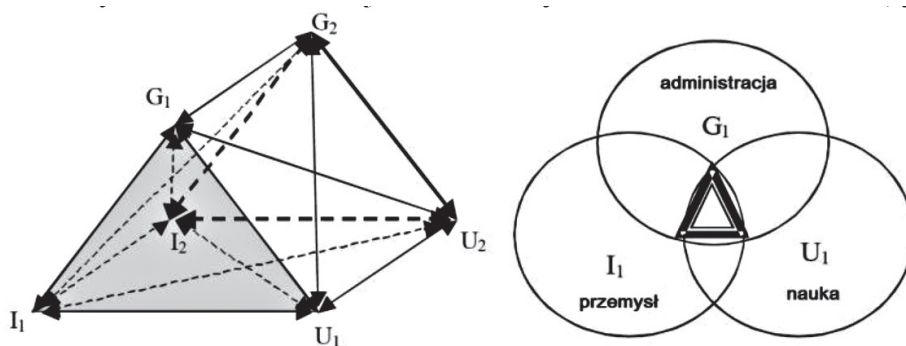
⁷ J. Staszewska, *Klastery perspektywą dla przedsiębiorców na polskim rynku turystycznym*, Difin, Warszawa 2009, s. 74-76.

Interesujący z punktu widzenia potencjalnych klastrów turystycznych jest obszar przygraniczny Polski. Celem artykułu jest identyfikacja regionów o największej koncentracji podmiotów gospodarki turystycznej oraz wskazanie możliwości rozwoju transgranicznych klastrów turystycznych.

2. Transgraniczne struktury klastrowe

Badania nad klastrami przemysłowymi H. Etzkowitza i L. Leydesdorffa doprowadziły do powstania modelu potrójnej helisy (*Triple Helix Model*), obrazującego system współpracy pomiędzy trzema sferami instytucjonalnymi: światem przemysłu, nauki i administracji publicznej⁸. Model ten stał się wzorem, według którego budowane są regionalne i narodowe systemy innowacji.

Interesujące z punktu widzenia zastosowania modelu potrójnej helisy jest zjawisko dublowania się sfer instytucjonalnych w klastrach funkcjonujących w regionach transgranicznych, na co wskazuje A. Mikhaylov w swoim modelu (rys. 1).

(a) Model współpracy sfer instytucjonalnych (przemysł, nauka, administracja publiczna) w klastrze transgranicznym

(b) Model współpracy sfer instytucjonalnych (przemysł, nauka, administracja publiczna) w klastrze transgranicznym po jednej ze stron regionu transgranicznego

Rys. 1. Podwójny model potrójnej helisy Mikhaylova

Źródło: A. Mikhaylov, *Features of the Triple Helix Model in Cross – Border Clusters*, „World Applied Science Journal” 2013, vol. 21, s. 1736.

Podwójny model potrójnej helisy stworzony przez A. Mikhaylova przedstawia współpracę sfer instytucjonalnych w klastrze, należących do systemów regionalnych

⁸ H. Etzkowitz, *The Triple Helix of University-Industry-Government: Implications for Policy and Evaluation*, Working Paper 2002, 11, s. 2-11.

sąsiadujących państw⁹. Model ten jest szczególnie charakterystyczny dla krajów skandynawskich, gdzie funkcjonuje wiele struktur klastrowych o charakterze transgranicznym. Przykładem jest Klaster 55° – duńsko-szwedzki klaster teleinformatyczny, zrzeszający 19 uniwersytetów, 7 parków technologicznych, agencje rządowe, samorządy i ponad 10 tys. firm¹⁰.

3. Możliwości rozwoju transgranicznych klastrów turystycznych w Polsce

Najczęściej stosowaną metodą do badania struktur klastrowych jest współczynnik lokalizacji LQ (*location quotient*). Obliczany jest on według wzoru:

$$LQ = \frac{\frac{E_{ij}}{E_j}}{\frac{E_{in}}{E_n}},$$

gdzie:

E_{ij} – liczba przedsiębiorstw w sekcji w jednostce niższego rzędu,

E_j – liczba wszystkich przedsiębiorstw w jednostce niższego rzędu,

E_{in} – liczba przedsiębiorstw w sekcji w jednostce wyższego rzędu,

E_n – liczba wszystkich przedsiębiorstw w jednostce wyższego rzędu.

Przy obliczeniach można również posłużyć się innymi kategoriami ekonomicznymi, jak np. zatrudnienie, nakłady inwestycyjne, wielkość eksportu, dochody itp. Wartość liczbowa współczynnika lokalizacji równa 1 oznacza, że jednostka niższego rzędu wykazuje taki sam poziom danego zjawiska jak jednostka wyższego rzędu. Współczynnik lokalizacji większy od 1,25 świadczy o regionalnej specjalizacji w danym sektorze¹¹.

Współczynnik lokalizacji posłużył do zbadania koncentracji podmiotów gospodarki turystycznej w Polsce. Do wyliczeń zastosowano liczbę przedsiębiorstw sekcji I „działalność związana z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi” według Polskiej Klasyfikacji Działalności 2007 i całkowitą liczbę przedsiębiorstw wszystkich sekcji. Badaniem objęto wszystkie powiaty w kraju. Liczbę przedsiębiorstw w poszczególnych powiatach (jednostka niższego rzędu) przyrównano do liczby przedsiębiorstw w całym kraju (jednostka wyższego rzędu). Wyniki zestawiono w tabeli 1 (w tabeli ujęto tylko te powiaty, dla których współczynnik lokalizacji przekroczył wartość 1,25).

⁹ A. Mikhaylov, *Features of the Triple Helix Model in Cross – Border Clusters*, World Applied Science Journal 2013, vol. 21, s. 1734-1738, <http://dx.doi.org/10.5829/idosi.wasj.2013.21.12.180>, s. 1734-1738.

¹⁰ Cluster 55°, <http://cluster55.org/>.

¹¹ E. Skawińska, R. Zalewski, *Klustry biznesowe w rozwoju konkurencyjności i innowacyjności regionów*, Polskie Wydawnictwo Ekonomiczne, Warszawa 2009, s. 189-193.

Tabela 1. Koncentracja podmiotów gospodarki turystycznej na poziomie powiatów z wykorzystaniem współczynnika lokalizacji (podmioty zarejestrowane w REGON w 2013 r.)

Lp.	Nazwa powiatu	Nadrzędna jednostka terytorialna (województwo)	LQ
1	2	3	4
1	pucki	pomorskie	10,47
2	tatrzański	małopolskie	8,53
3	nowodworski	pomorskie	6,43
4	kamieński	zachodniopomorskie	6,37
5	kołobrzeski	zachodniopomorskie	5,88
6	gryficki	zachodniopomorskie	5,50
7	sławieński	zachodniopomorskie	4,89
8	koszaliński	zachodniopomorskie	4,85
9	leski	podkarpackie	4,65
10	łęborski	pomorskie	4,28
11	słupski	pomorskie	3,30
12	jeleniogórski	dolnośląskie	2,91
13	m. Świnoujście	zachodniopomorskie	2,78
14	mrągowski	warmińsko-mazurskie	2,55
15	bieszczadzki	podkarpackie	2,42
16	cieszyński	śląskie	2,02
17	nowotarski	małopolskie	1,90
18	kłodzki	dolnośląskie	1,79
19	giżycki	warmińsko-mazurskie	1,76
20	piski	warmińsko-mazurskie	1,76
21	puławski	lubelskie	1,55
22	żywiecki	śląskie	1,53
23	m. Sopot	pomorskie	1,51
24	włodawski	lubelskie	1,50
25	m. Koszalin	zachodniopomorskie	1,46
26	ślubicki	lubuskie	1,45
27	węgorzewski	warmińsko-mazurskie	1,43
28	m. Słupsk	pomorskie	1,41
29	sejneński	podlaskie	1,41
30	aleksandrowski	kujawsko-pomorskie	1,40
31	m. Żory	śląskie	1,40
32	augustowski	podlaskie	1,37
33	świebodziński	lubuskie	1,37

1	2	3	4
34	bielski	śląskie	1,36
35	nowosądecki	małopolskie	1,35
36	buski	świętokrzyskie	1,33
37	wodzisławski	śląskie	1,28
38	sulęciński	lubuskie	1,28
39	lubański	dolnośląskie	1,26

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych udostępnionych przez Główny Urząd Statystyczny, <http://www.stat.gov.pl/bdl> (10.05.2014).

Spośród przebadanych jednostek terytorialnych największą koncentrację przedsiębiorstw prowadzących działalność związaną z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi wykazano w powiatach należących do województwa pomorskiego (pucki, nowodworski, lęborski, słupski) i województwa zachodniopomorskiego (kamiński, kołobrzski, gryficki, sławieński, koszaliński, miasto na prawach powiatu Świnoujście). Jedną z najwyższych wartości liczbowych współczynnika lokalizacji osiągnął również powiat tatrzański (województwo małopolskie). W turystyce specjalizują się również powiaty województwa podkarpackiego (leski i bieszczadzki) oraz powiat jeleniogórski (województwo dolnośląskie), mrągowski (województwo warmińsko-mazurskie) i cieszyński (województwo śląskie). W przypadku pozostałych powiatów wartość współczynnika lokalizacji nie przekroczyła 2. Na podstawie przeprowadzonego badania należy stwierdzić, że w Polsce największa koncentracja przedsiębiorstw turystycznych występuje na obszarach przygranicznych.

Na podstawie przeprowadzonych badań ze współczynnikiem lokalizacji opracowano koncepcje klastrów turystycznych dla wybranych obszarach przygranicznych Polski i zestawiono je w tabeli 2.

Celem tworzenia i wspierania inicjatyw klastrowych na wymienionych obszarach byłaby poprawa warunków rozwoju turystyki w regionie, podniesienie poziomu konkurencyjności branży turystycznej (wspólna promocja wiodących produktów turystycznych, budowa zintegrowanych pakietów turystycznych) i integracja na rzecz turystyki i jej otoczenia w wymiarze przestrzennym, ekonomicznym, a zwłaszcza społecznym.

Do czynników sprzyjających rozwojowi potencjalnych transgranicznych klastrów turystycznych na tych obszarach należy zaliczyć: walory turystyczne, wysoki poziom koncentracji podmiotów gospodarki turystycznej, utrwaloną współpracę transgraniczną, możliwość wsparcia finansowego dla projektów o charakterze transgranicznym z programów współpracy transgranicznej na lata 2014-2020 (Polska – *Meklemburgia* Pomorze Przednie/Brandenburgia, Polska – Brandenburgia, Polska – Saksonia, Polska – Republika Czeska, Polska – Republika Słowacka, Polska – Białoruś – Ukraina, Polska – Republika Litewska, Południowy Bałtyk) oraz funkcjonowanie euroregionów (w Polsce jest ich 14: Pomerania, Pro Europa Viadrina, Sprewa – Nysa – Bóbr,

Nysa, Glacensis, Pradziad, Silesia, Śląsk Cieszyński, Beskidy, Tatry, Karpacki, Bug, Niemen, Bałtyk).

Tabela 2. Propozycje utworzenia transgranicznych klastrów turystycznych w Polsce

Lp.	Podstawowa marka	Kraje partnerskie	Zasięg terytorialny	Strefa Schengen	Główny cel klastra
1	Południowy Bałtyk	Polska, Niemcy	powiaty: Świnoujście, kamieński, gryficki, kołobrzeski, koszaliński, Koszalin, sławieński, słupski, lęborski (Polska); powiaty: Vorpommern-Greifswald, Vorpommern-Rügen (Niemcy)	tak	wspólna promocja polsko-niemieckiego wybrzeża
2	Karpaty Zachodnie	Polska, Słowacja, Czechy	powiaty: tatrzański, nowotarski, żywiecki, cieszyński, wodzisławski (Polska) + słowaccy i czescy partnerzy	tak	tworzenie zintegrowanych pakietów turystycznych i wspólna promocja regionu
3	Karkonosze	Polska, Czechy	powiat jeleniogórski (Polska), powiaty: Semily, Trutnov (Czechy)	tak	zwiększenie potencjału turystycznego regionu i budowa przewagi konkurencyjnej
4	Bieszczady	Polska, Ukraina, Słowacja	powiaty: leski, bieszczadzki (Polska), rejony: turczański, starosamborski (Ukraina), północno-wschodnia część kraju preszowskiego (Słowacja)	z wyłączeniem Ukrainy	poprawa warunków rozwoju turystyki w regionie
5	Pojezierze Lubuskie	Polska, Niemcy	powiaty: słubicki, sulęciński (Polska), powiaty: Frankfurt (Oder), Märkisch-Oderland, Oder-Spree (Niemcy)	tak	zwiększenie współpracy polskich i niemieckich podmiotów gospodarki turystycznej
6	Puszcza Białowieska	Polska, Białoruś	powiat augustowski (Polska), obwód grodzieński (Białoruś)	nie	ochrona Puszczy Białowieskiej i współpraca na rzecz rozwoju turystyki

Źródło: opracowanie własne.

Czynnikami hamującymi rozwój potencjalnych klastrów mogą być: granice państw (dla obszarów spoza strefy Schengen), różnice prawnoustrojowe, bariery w dostępności komunikacyjnej (drogi, przejścia graniczne itp.), różnice kulturowe oraz brak wystarczającego zaangażowania podmiotów gospodarki turystycznej do współpracy w ramach klastra.

Należy wspomnieć, że wiele inicjatyw klastrowych w polskim obszarze przygranicznym zostało już podjętych. Przykładem jest Bieszczadzki Transgraniczny Klaster Turystyczny, utworzony w ramach projektu „Polsko-ukraińska strategia rozwoju turystyki jako niezbędny element wspólnych przedsięwzięć” jako sieć podmiotów z branży turystycznej w powiecie bieszczadzkim (Polska) oraz rejonach starosamborskim i turczańskim (Ukraina)¹².

4. Podsumowanie

W Polsce największa koncentracja przedsiębiorstw turystycznych występuje na obszarach przygranicznych.

W wyniku przeprowadzonych badań z wykorzystaniem współczynnika lokalizacji najwyższy poziom specjalizacji w turystyce na tle kraju wykazano w powiatach województwa pomorskiego (pucki, nowodworski, lęborski, słupski), województwa zachodniopomorskiego (kamieński, kołobrzesci, gryficki, sławieński, koszaliński), w powiecie tatrzańskim (województwo małopolskie) i w powiecie leskim (województwo podkarpackie).

Tworzenie transgranicznych klastrów turystycznych oraz wspieranie już istniejących struktur na obszarach o największej koncentracji przedsiębiorstw turystycznych powinno posłużyć poprawie warunków rozwoju turystyki, podniesieniu poziomu konkurencyjności branży turystycznej i integracji na rzecz turystyki i jej otoczenia w wymiarze przestrzennym, ekonomicznym, a zwłaszcza społecznym. Do realizacji tego celu wykorzystać można struktury euroregionów i środki z programów współpracy transgranicznej, w których uczestniczy Polska.

Literatura

- Boja C., *Clusters Models, Factors and Characteristics*, „International Journal of Economic Practices and Theories” 2011 (July), vol. 1, no. 1.
- Etzkowitz H., *The Triple Helix of University-Industry-Government: Implications for Policy and Evaluation*, Working Paper 11, 2002.
- Jankowska B., *Konkurencja czy kooperacja?*, „Ekonomista” 2009, nr 1.
- Kaczmarek J., Stasiak A., Włodarczyk B., *Produkt turystyczny*, PWE, Warszawa 2010.

¹² Podkarpacki Urząd Wojewódzki w Rzeszowie, <https://rzeszow.uw.gov.pl/wojewodztwo-podkarpackie/gospodarka/klastry/bieszczadzki-transgraniczny-klaster-turystyczny-2.html>.

- Mikhaylov A., *Features of the Triple Helix Model in Cross – Border Clusters*, „World Applied Science Journal” 2013, vol. 21.
- Niedzielski P., Dołowy A., Milewski D., Szostak D., *Innowacyjność i struktury klastrowe w województwie zachodniopomorskim*, Uniwersytet Szczeciński, Szczecin 2008.
- Porter M.E., *Porter o konkurencji*, PWE, Warszawa 2001.
- Skawińska E., Zalewski R., *Klustry biznesowe w rozwoju konkurencyjności i innowacyjności regionów*, Polskie Wydawnictwo Ekonomiczne, Warszawa 2009.
- Staszewska J., *Klaster perspektywą dla przedsiębiorców na polskim rynku turystycznym*, Difin, Warszawa 2009.
- Wiśniewski E., *Koncepcja klastra turystycznego w Kołobrzegu*, [w:] R. Brol (red.), *Gospodarka lokalna w teorii i praktyce*, Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu, Wrocław 2010.